

EESTI KUNSTIAKADEEMIA
Kunstikultuuri teaduskond
Muinsuskaitse ja restaureerimise osakond

Indrek Luuk

**RAIKKÜLA MÕISA VALITSEJAMAJA TEHNILISE
SEISUKORRA HINNANG NING ETTEPANEKUD
KAHJUSTUSTEGA TEGELEMISEKS**

Raikküla küla, Raikküla vald, Raplamaa

2008/2009. õ-a. Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise
täiendkoolituskursuse lõputöö

Tallinn 2009

SISUKORD

SISUKORD	3
SISSEJUHATUS	5
1 HINNANG HOONE KULTUURILOOLISELE JA MUINSUSKAITSELISELE VÄÄRTUSELE SEOSTATUNA LÄHIÜMBRUSE AJALOOGA	6
2 AJALOO LINE ÜLEVAADE HOONE EHTUSLOOST JA ETAPPIDEST	7
2.1 Valitsejamaja tänane kuju	7
3 HOONE TEHNILINE KIRJELDUS, SEISUKORRA HINNANG VISUAALSE VAATLUSE PÕHJAL JA KAHJUSTUSTE PÕHJUSTE ANALÜÜS	9
3.1 Üldist	9
3.2 Vundament ja sokkel	9
3.3 Välis- ja siseseinad	10
3.4 Katus	11
3.5 Avatäited	12
3.6 Põrandad ja vahelaed	14
3.7 Küttekolded ja korstnad	15
3.8 Trepid ja astmeplaadid	16
3.9 Tehnovõrgud ja kommunikatsioonid	16
3.10 Kokkuvõte peamistest kahjustustest	17
4 ETTEPANEKUD HOONE KAHJUSTUSTEGA TEGELEMISEKS	19
4.1 Avariolukorra kõrvaldamine	19
4.2 Tegevuskava edasiste kahjustuste aeglustamiseks	20
4.2.1 Katus, räästad	20
4.2.2 Avatäited	20
4.2.3 Vundament ja sokkel	20
4.2.4 Põrandad ja vahelaed	21
4.2.5 Seenkahjustused	21
4.3 Hoone edasine taastamine	22

KOKKUVÕTE	23
KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKMATERJALID	25
LISA 1 Asukoha skeem.....	26
LISA 2 Krundiplaan	27
LISA 3 Esimese korruse ruumide funktsiooni võrdlustabel.....	28
LISA 4 Töös käsitletud fotomaterjal	29
LISA 4.1 Fotode nimestik	29
LISA 4.2 Valimik objekti olukorda kirjeldavatest fotodest	31
LISA 4.3 Fotode numeratsiooni ja vaatenurkade skeemid.....	52
LISA 5 1951. aasta inventriseerimise joonised	53
LISA 6 1992. aasta inventriseerimise joonised	54

SISSEJUHATUS

Käesoleva uurimusliku kallakuga töö aluseks olev hoone asub Raikküla mõisas – Raikküla külas, Raikküla vallas, Raplamaal. Klassitsistlikus stiilis valitsejamaja asub mõisa peahoone esise ringtee ääres paremal küljel moodustades vastas asuva ait-kuivati ja keskel asuva peahoonega tasakaalustatud ansambli.

Hoone pärineb eeldatavalt 19. sajandi esimest veerandist ning suuremad ümberehitused koos hoone kasutusfunktsiooni osalise muutusega on tehtud 1950ndate teises pooles. Tänapäeval on hoone põhimahus Raikküla kooli bilansis, hoone halva seisukorra tõttu puudub sellel ekspluatatsioon. Alates 1998. aastast on valitsejamaja arvel kultuurimälestiste riiklikus registris arhitektuurimälestisena (registri nr. 15301).

Uurimisobjektiks on hoone valitud põhjusel, et mõisa peahoone ning teiste abihoonete kõrval on valitsejamajale langenud tähelepanu olnud sekundaarne. Olles osa ansamblist ja peahoone kõrval tähtsuselt teine hoone, on valitsejamaja säilimisel terviku seisukohalt oluline roll.

Lisaks eelnevale on töö autori huvi laiendada teadmisi kivihoonete võimalike kahjustuste ning nende kõrvaldamise võimaluste osas.

Töö eesmärgiks on hinnata hoone tehnilist seisukorda, kahjustuste põhjuseid ning sellest tulenevalt koostada esmane tegevuskava edasiste kahjustuste tekke peatamiseks, samuti jäädvustada fotode abil hoones tänaseks veel säilinud detaile loodetavasti tulevikus aset leidva ulatuslikuma mõisaansambli taastamistöö tarbeks.

2000.aastal moodustatud MTÜ Raikküla Mõis tulevikunägemuses kujuneks taastamisjärgselt Raikküla mõisaansamblist raamatukoguga Eesti mõisapärandit tutvustav infokeskus, uue funktsionaalse kasutuse leiaks ka valitsejamaja.

1 HINNANG HOONE KULTUURILOOLISELE JA MUINSUS- KAITSELISELE VÄÄRTUSELE SEOSTATUNA LÄHIÜMBRUSE AJALOOGA

Raikküla mõisa on esmakordselt mainitud 1469. aastal, mil see kuulus Vietinghoffidele. 1540. aastast kuni 18. sajandini alguseni omasid mõisa Fersenid, kes kõik olid kõrged riigiteenistujad. 1777. aastal müüdi mõis Holstein-Hattropi printsile. Seda himustas endale ka suurvürst Paul (hilisem keiser Paul I). Sajandi lõpuks oli Raikküla mõisas üle 1000 talupoja, mis näitab mõisa jõukust ja suurust.

1808. aastal sai mõisaomanikuks Georg von Staal, kes on ka Raikküla mõisa kõrgklassitsistliku ilme rajaja¹.

1833. aastal siirdus mõis Venemaa rahandusministri Georg Cancrini omandusse. 1844. aastal läks mõis perekonnasidemete kaudu von Keyserlingide aadliperekonna valdusse².

1847. aastal asus Raikkülla Alexander von Keyserling ning kõige enam tuntakse Raikküla mõisa 20. sajandi alguse maailmakuulsa filosoofi Hermann von Keyserlingi perekonnamõisana¹. Hermann von Keyserling jäigi mõisa viimaseks omanikuks enne 1919. aasta võõrandamist².

Ajaloost tuntud isikutest on mõisas külalistena viibinud Saksa kantsler Otto von Bismarck¹, mõisa ajalooürikutes on nimedena kirjas veel J.W. von Goethe, J.S. Bach, A.S. Puškin³.

Raikküla mõisa peahoone peetakse klassitsismiperioodi mõisatest üheks kaunimaks ja esinduslikemaks ehitiseks Eestis^{3, 4}. Peahoone võimsust rõhutavatest pikkadest madalatest hoonetest mõisaesise ringtee ääres peetakse tänasel päeval tähelepanuväärseimaks kaaristuga ait-kuivatit, valitsejajale viidatakse tunnustavalt 18./19. saj. mõisa kirjelduses kui häärberile suurepärase elumaja kõrval⁵.

Mõisaansambli 15. säilinud hoonetest on 1998. aastal arhitektuurimälestistena muinsuskaitse alla võetud 8, nende hulgas ka valitsejajaja (mälestise registri nr. 15301).

¹ "25 mõisa Raplamaalt"

² <http://www.mois.ee/harju/raikkyla.shtml>

³ http://www.manor.ee/?id=956&manor_id=25

⁴ "Siin ja sealpool maanteed"

⁵ Raikküla mõis. Ajalooline õiend

2 AJALOOLINE ÜLEVAADE HOONE EHTUSLOOST JA ETAPPIDEST

Eeldatavalt toimus valitsejamaja ümberehitus Georg von Staal'i valitsemise ajal, koos mõisa peahoone baroksele kehandile klassitsistlike detailide lisamisega, ligikaudselt 1819 – 1820ndatel aastatel (fotod 1, 2).

1925. aastast asus mõisas lastekodu ning valitsejamaja ruumid olid kasutuses pesuköögi-, eluaseme-, õppe- ja raviotstarbeliste ruumidena (Lisa 3).

Alates 1958. aastast asus mõisas eri-internaatkool, mille personali tarbeks ehitati välja valitsejamaja teine korrus (fotod 3, 4, 5). Ümberehituse käigus muutus ka hoone esimese korruse ruumide funktsioon. Uute korrusmajade valmimisega piirkonnas, jäi hoone osaliselt täitma eluaseme funktsiooni, enamus ruume võeti kasutusele laopindadena (Lisa 3).

Tänapäeval on valitsejamajal kaks omaniku – põhiosa hoonest kuulub eri-internaatkooli õigus-järglasele Raikküla koolile ning esimese korruse eraldi sissepääsuga osa läänetiivast on eraomanduses. Kool kasutab idapoolset 1. korruse hooneosa inventari hoiustamiseks (foto 6), ülejäänud hoonet selle tehniliselt halva seisukorra tõttu alates 2003. aastast ei kasutata.

2.1 Valitsejamaja tänane kuju

Hoone oma tänapäeval kujul pärineb eeldatavalt 1958. aastal eri-internaatkooli tarbeks teostatud ümber ja juurdeehitustöödest. Võrreldes tänast olukorda 1951. aasta inventariseerimise joonistelt nähtuva infoga on suurimad muudatused järgnevad:

- koos katusealuse väljaehitusega on hoone lõunaküljele rajatud 2.korruse juurdeehitus
- hoone põhjaküljele on 2. korruse koridori valgustamiseks rajatud katuseuugid
- hoone keskele on rajatud 2. korruse ruume eraldav tulemüür
- poolviil-katus on ümber ehitatud viilkatuseks
- kivikatus on asendatud eterniidiga
- teisele korrusele pääsuks on rajatud hoonesse kaks lisatreppi
- hoones on ümber ehitatud kõik küttekolded ja valdav osa korstnaotsasid
- asendatud on avatäiteid, seejuures on muudetud raamijaotust
- lokaalselt on muudetud avade asetust sise- ja välisseintes

Hoone esimese korruse ruumilahendust iseloomustab anfilaadne ruumide paigutus, põhjapoolses hooneküljes joonistuvad ühel teljel asetsevad ukсед eriti hästi välja. Ruumide kasutusfunktsiooni muutus aja jooksul on tinginud vajaduse ruume ümber ehitada ja jagada, selle käigus on olulised esialgsed ruumide mahud põhiosas säilinud. Suurimad muudatused on toimunud 2. korrusele pääsu väljaehitusel, mille käigus on lammutatud 1. korruse esikutes massiivsed paeseinad (Lisa 5 ja 6).

Teise korruse ruumilahendust kirjeldab hoone põhjaküljel asuv pikk, hoone otsasid ühendav koridor mis on katkestatud tulemüüriга (fotod 7, 8). Ühenduskoridoridest on lahendatud pääsud korteritesse ning ühiskasutuses olnud esikus asuvatesse tualettruumidesse, mida on mõlemas hoonepoolses üks, igas korteris oli omaette köök (fotod 9, 10, 11, 12).

Põhjapoolses osas on vana katuseviilu alune ruum efektiivselt ära kasutatud toolvärgi püstpostide vahele rajatud panipaikade ning seinakappide ehitusega, loomuliku valguse tarbeks on rajatud madalad katuseuugid (fotod 13, 14).

Uurimisaluse hoone kohta on säilinud 1951. aasta mõisahoonete inventariseerimise plaan, koos põhja- ja idafassaadi vaadetega, keskfrontooni kohalt tehtud löike ning ruumide eksplikatsiooniga (Lisa 5).

Lisaks eelnevale on säilinud 1958. aasta ümberehitusi kajastav 1992. aastal “Rapla Kinnisvarad” poolt koostatud inventariseerimise plaanid, läänefassaadi vaade, löige parempoolsest trepikoja kohalt ning ruumide eksplikatsiooni tabel (Lisa 6).

3 HOONE TEHNILINE KIRJELDUS, SEISUKORRA HINNANG VISUAALSE VAATLUSE PÕHJAL JA KAHJUSTUSTE PÕHJUSTE ANALÜÜS

3.1 Üldist

Ruumides kahjustustelele viitamisel kasutab töö autor 1992.a. ruumide eksplikatsiooni numbreid, ümberehituste kirjeldamisel ka 1951.a. eksplikatsiooni numbreid (Lisa 5 ja 6).

Hoone väline ja siseruumide visuaalne vaatlus on teostatud ligipääsu võimaldavas ulatuses. Ruumide lukustatuse tõttu ei olnud võimalik hinnata esimese korruse ruume 9, 18, 19, 28, 33 kuni 40 ning hoone teisel korrusel 1 kuni 4, 36 kuni 39, 18 kuni 24 ja 47 kuni 49. Esimese korruse avatäidetele viitamisel kasutab autor Lisa 5 ja 6 plaanile kantud akende (A) ja välisuste (VU) tähiseid. Tärniga on tähistatud ümberehitatud avatäited. Tänaast situatsiooni kirjeldab pigem 1951. aasta inventariseerimise joonis.

Seisukorra hinnangule viitamisel on 5. palli skaala paremast halvemuse poole – hea, rahuldav, halb, väga halb, avariiline

3.2 Vundament ja sokkel

Seinast eraldi väljajoonistuv eenduv või taandega sokkel hoone esi- ja tagaküljel tervikuna puudub. Sokli eenduvad osad on näha vaid ida- ja lääne otsas olevatel madalamatel ehitusmahtudel (foto 15). Sokkel on ehitatud üheskoos seintega ning massiivsed paekivimüürid lähevad eeldatavalt vundamendi aluspadjani välja.

Hoone põhjaküljes on puuduliku vertikaalplaneerimise tagajärjel soklitsoon pidevalt kõrgendatud niiskuse meelevallas, vajumid hooneesises asfaltkatendis võimaldavad sajuvee kogunemist vahetult sokli tsooni (fotod 16, 17, 18). Hoone lõunaküljel puudub sillutisriba ning maapinna märgatava kalde tõttu hoonest eemale mõjutab soklit pinnases olev niiskus (fotod 19, 20). Hoone lähiümbruse kultuurkihi kasvuga on märgumise ja kahjustuste piir aja jooksul kõrgemale liikunud. Perimeetril on sokli tsoonis peamised kahjustused tekkinud pinnase erosioonist tingitud hoone ebauhtlasest vajumisest, niiskuse kapillaartõusust tingitud märgumise ja liigniiskuse ning külmakahjustuste koosmõjust (fotod 21, 22). Vundamendi ja sokli seisukord on tehniliselt üldiselt halb, lokaalselt väga halb.

3.3 Välis- ja siseseinad

Hoone välis- ja siseseinad esimese korruse ulatuses, otsaseinad, räästakarniisid ja akende ning uste sillused on laotud paekivist lubimördiga. Massiivsed tädisseintena laotud välisseinad on viimistletud krohvi ning lubivärviga. Lõunaküljele rajatud 2. korruse juurdeehitusel on välissein ehitatud soojustatud puitkarkassile ning kaetud krohvitud TEP-plaadiga. Taotluslikult on hoone esifassaadile kolmnurkfrontooni alla ja sissepääsude juurde laotud ca 10cm-d eendid liigendades sellega meeldivalt fassaadi ühtlase lauge pinna. Hoone dekoratiivne räästakarniis on moodustatud paeplaatidest ning krohvitud (foto 23). Siseseintes avade kohale silluste moodustamiseks on kasutatud palke. Akna- ja uksepaledes on remont- ja ümberehitustöödel kasutatud punast põletatud tellist, silikaattellist ning tsementmörti.

Välisseinte viimistluseks kasutatud lubikrohv on mitmekihiline, hilisemad parandused on teostatud tsementkrohviga. Materjalide erineva niiskumahtuvuse ja niiskuse läbilaskvuse tõttu on krohvipindadel ulatuslikud külma-, niiskus, ja deformatsiooni kahjustused. Krohv on aluspindadelt lahti löönud ja ulatuslikult kihiti pudenenud, jättes paljandunud paemüüritise ilmastiku eest kaitsmata. Pragunenud ja murenenud on 2. korruse TEP plaadi krohvkate, kahjustused on nähtavad peamiselt katusega külgnevates vertikaalpinna servades ning aknapaledes (foto 24 kuni 28). Sobiva substraadi ja keskkonna tõttu on seinte soklipiirkond kaetud samblikega. Karniiside, räästastooni ja soklitsooni krohvikahjustused on põhjustatud pika-ajalisest vahelduvast märgumisest ning külmakahjustuste tagajärg, kahjustele on lõunaküljes kaasa aidanud ka seinal kasvanud ronitaimed. Krohvikahjustuste areng on progresseeruv; kolmenädalasel perioodil tehtud visuaalsetel vaatlusel on kahjustuse ulatused suurenenud. Välisviimistluse olukord on üldiselt halb, lokaalselt väga halb.

Välisseintel, aknapaledel ja karniisi paeplaatidel esineb kahjustustena müüritise vuukide tühjaks pesu sademevee poolt ning külmakahjustuste tagajärjel, paekivi ja punase tellise kihtmurenemist ning müüritise kivide väljakukkumist (fotod 29 kuni 32). Hoone lõunapoolsel küljel on soklipiirkonnas toimunud vajumi tõttu tekkinud seinatühimik, müüritis on vertikaalsuunas kihiti lahti "rebenenud" ning toestamata (foto 22). Läbivatest pragudest tingitud müüritise kahjustused on lokaalselt äärmiselt ulatuslikud, seintesse on tekkinud läbivad avad. Välismüüride seisukord on üldiselt rahuldav, lokaalselt halb.

Esimese korruse siseseinad on analoogselt välisseintele massiivsed. Kandeseinad on paest, laotud lubimördiga, parandustöödel on kasutatud põletatud punast tellist. Kergvaheseinad on ehitatud viimistletud laud- ja sõrestikseintena. Hoones teostatud vaatluse põhjal oli näha, et 1951.a. joonistel olevad kandeseinad ja avad on põhimahus valdavalt säilinud, juurde on rajatud ukseavasid ning kergseinasid ruumide liigendamiseks. Hoone 2. korrusele pääsu väljaehitusel on lammutatud 1. korruse esikutes massiivsed paeseinad (Lisa 5 ja 6).

Teise korruse ruumide vahelised ning koridori seinad on ehitatud laud- ja sõrestikseintena, küttekollete ning korstnatega külgnevad osad on tellistest. Hoone keskel 2. korruse ulatuses asuv tulemüür on laotud tellistest.

Paekivist siseseintes on müürid valdavalt krohviga kaetud ning värvitud, visuaalselt ei ole sisemised konstruktiivsed kahjustused tuvastatavad. Krohvitud, puitkiud- ja kipskartongi põhiste ehitusplaatidega kaetud ning tapeedi või värviga viimistletud pindadel esineb aluse märgumise tõttu ulatuslikult hallitust (fotod 33, 34, 35). Aluspinnaga sobimatu kilet moodustav värvkate on niiskuse tõttu pindadelt lahti koorunud (foto 36). Puitkonstruktsioonidel on nähtavad peamiselt läbijooksudest ning pikaajalisest märgumisest tingitud niiskuskahjustused ning bioloogilised kahjustused – mädanik ning hallitused (foto 37, 38, 39). Endises pesuköögis esineb lokaalselt soolade kahjustusi (foto 40). Siseseinte viimistluse seisukord on teisel korrusel üldiselt rahuldav, esimesel korrusel üldiselt halb, lokaalselt väga halb.

3.4 Katus

Hoone katusekatteks on põhimahus madalalaineline eterniit, mis on paigaldatud ülekattega kaldlaudisele (fotod 41, 42). Hoone põhiosas on viilkatuse kalle 40 kraadi. Lõunakülje 2.korruse väljaehitatud osas on madala kalde tõttu katusekattena kasutatud valtsitud tsingitud plekki. Hoone räästakarniisid on kitsalt seintest üleulatuvad ning tagavad seinte märgumisele minimaalse kaitse. Katuse kandekonstruktsiooni ning tugistiku moodustab sarikate, pennide, vahe- ja räästapärliinide ning püstpostide süsteem (foto 43).

Katusekate ning karniise kaitsev eterniit on lokaalselt väga tugevalt vigastatud või puudub täielikult, luues võimalused läbijooksudeks ning tarindite märgumiseks (foto 44). Harja-, räästa ning servalauad lokaalselt puuduvad või on väga halvast seisukorras ning ei täida oma kaitsvat funktsiooni (foto 45, 46, 47). Põhjapoolses küljes katusekate tugevasti sammaldunud,

kolmnurkfrontooniga külgnevad neeluosad on lehtedest ja samblast “ummistunud” võimaldades niiskuse ja sademevee kogunemist, pikaajalist kõrget niiskuse kontsentratsiooni ning tarindite märgumist (foto 48, 49). Erinevate kalletega katuseosade liitumisel ja katuse kokkupuute kohtades vertikaalpindadega ei ole tagatud piisavad kaitseabinõud pritsmetest ning lumekottidest tingitult kaitseks tarindite märgumise eest, puuduvad ülespöörded (foto 50). Täielikult on hävinenud sademevee äravoolusüsteem – ripprennid ja vihmavee torud.

Pööningul on nähtavad võimalikud läbijooksu kohad katusest, harjalaua, kateplaatide ja antennide läbiviikude ebatihedused võimaldavad sademevee tungimist hoonesse. Tugevate niiskuskahjustustega on vahetult kortsnaga külgnev kaldlaudis (fotod 51, 52). Räästatsoonis toimunud pikaajalise ja ulatusliku läbijooksu tulemusena on hoone põhjapoolses küljes müüri-latt tugevasti kahjustunud (fotod 53, 54). Räästasõlmes, müüri-latti ja sarika ühenduses on nähtavad ulatuslikud niiskuskahjustused, samuti aktiivsed ning lõppenud pruunmädaniku kahjustused (fotod 55, 56). Hoone katuse seisukord on avariiliselt kriitiline ning toimib vaid tänu eterniidi ning selle all oleva ülekattega kaldlaudise koostoime tulemusena, kus osa katusekattest läbitungivast veest jookseb laudise ja eterniidi vahelt räästasse, mitte pööningule.

3.5 Avatäited

“Valitseja maja ühte otsa olid tehtud suurte akendega poiste eluruumid ja ees asus köök. Juba siis oli A. Keyserling seadnud sisse ühise perelaua”⁶. Eelviidatud kirjelduse järgi on hoone läänetiiva suuremõõdulised aknaavad säilinud tänaseni 1864. aastast alates (fotod 57, 58).

Hoone esifassaadil joonistub välja akende ja uste algne ühene ülemine kõrgusjoon. Lagunenud krohvikatte alt paljastuv punane tellis annab alust arvata, et mõõtudelt väiksemad aknaavad hoone idatiivas on minevikus ümber laotud, toestades paekivist silluse all olevad paeplaadid ümberehituse käigus seinaga müüritud ülemisele lengile (foto 29). Väiksemaks ladumine on tekitanud akende kohale välismüüri taande, mis visuaalselt säilitab ühtlase kõrguse joone suurte akende ja esifassaadi ustega (foto 59).

Eelkirjeldatud lengides olevad 4. klaasiga raamijaotuses aknad (nähtav ka 1951.a. inventariseerimise plaanilt) on eeldatavalt säilinutest vanimad, peale nende leidub hoonel veel vähemalt 4. tüüpi erineva hilisema ajastu aknaid (foto 59, 60).

⁶ “Raikküla mõis” Ilse Rahkema käsikiri, 1996

Vandalismist puutumata akende seisukord on pideva hoolduse puudumist arvestades rahuldav; purustatud klaasidega akendel on tugevad värvkatte-, niiskuse- ning lokaalselt ka mädaniku kahjustused. Hoone lõunapoolses küljes on osa aknaavasid kaitse eesmärgil ehitusplaatidega suletud. Akende veeplekide seisukord on väga halb, akna aluse müüriosa kaitse sademete eest on puudulik (fotod 61, 62).

Vanim säilinud välisuks on hoone lääneküljes oleva ühekorruselise hooneosa põhjafassaadi sissepääsul (foto 63). 1951.a. inventariseerimise jooniselt nähtub, et frontooni all ning sellest paremat kätt jäävas hoonetiivas on peafassaadil samuti olnud tahveluksed. Eeldust et frontoonist vasemal hoonetiival oli analoogne tahveldisega välisuks kinnitab seal tänasel hetkel olev tugevate niiskuskahjustustega omalaadsetest ainukesena säilinud välisuks (foto 64). Lisaks ustele on peale 1951. aastat uue vormi saanud ka uste kohal olevad framuugid. Hoone ülejäänud välisüksed, vähemalt 3 erinevat tüüpi, on pärit hilisematest ajastutest ja ehitusjärgudest.

Kõige halvemas olukorras on hoone esifassaadi ukсед, kus kultuurkihi ja juurdepääsu tee katendite kasvu tõttu on uste ees olnud astmeplaadid jäänud praktiliselt allapoole maapinna taset ning ukselehed ning lengiotsad on vastu maapinda (foto 65). Pideva liigniiskuse käes on kahjustused hävitanud uste lävepakud ning varvaslaua osa. Hoone lõunapoolsel küljel on usteesised astmeplaadid hoonest eemale kaldu vajunud. Puitosadel ümbritseva maapinnaga otsene kokkupuude küll puudub, kuid lengi ja astmeplaadi vahele kogunev niiskust hoidev praht ning puudevast vihmaveesüsteemist tekkiva märgumise tulemusena on ukselehtedel ja lengidel nähtavad tugevad niiskuskahjustused (foto 66). Paremas olukorras on välisüksed mis on ümbritsevast maapinnast trepi võrra kõrgemal (foto 63).

Hoone siseustest eeldatavalt vanim ja kõige paremini säilinud siseuks asub ruumis 20. Värvkatte (ülevärvimise) puudumise tõttu on selgesti eristatav ukse tahveldise profiili kuju (foto 67). Äratuntava tahveldise jaotuse ja tahveldise profiiliga uksi on esimesel korrusel veel mitmes ruumis. Iseloomuliku tunnuseks on tegemist õhukeste ja kergete, ca 3cm paksuste ustega. Ruumis 15 on säilinud ka eeldatavalt vanimad ukse piirdeliistud, analoogsed esinesid ka mõisa peahoone interjööris. Liistu eripäraks on kõrge, liistu üldprofiilist erinev lihtsam alaosa (foto 68). Hoone teise korruse ukсед on 1958. aasta juurdeehituse ning hilisemate remontide aegsed. Suur osa esimese korruse uksi on eeldatavalt välja vahetatud teise korruse

väljaehitusel. Siseuste ja piirdeliistude seisukord on üldiselt halb, kohati väga halb ja avariiline.

Avatäidete suluseid ja hinged on analoogselt akendele-ustele mitmest ehituse ajajärgust. Eeldatavalt vanimad aknahaagid ja pöörad on akendel A-18, A-19 (foto 69). Vanimad kremoonid on akendel hoone lääneosas akendel A-10 kuni A-12 ja A-15, A-16. Akende hingedest on vanemad A-3 ja A-18 (foto 70, 71, 72) ja hilisemad A-19 (foto 73). Vanimad uksehinged on säilinud siseustel ruumides 20 (foto 74) ja hilisemad ruumides 15, 24 (foto 75).

3.6 Põrandad ja vahelaed

Hoone idapoolses otsas, ruumides 1 kuni 4 on praegune põrand ning vahelagi valatud betoonist (foto 6). Eeldatavalt oli puitpõranda ja lae kandekonstruktsiooni hävimine põhjustatud ruumides tegutsenud pesuköögi liigsuurest niiskuskooormusest ning selle mõjust puitkonstruktsioonidele. Põrandakatetena on nendes ruumides kasutatud keraamilist plaati ja linoleumi. Laudis on tänaseks asendatud betooniga ka teises esikutes (ruumid 9, 10, 24, 29) (foto 76).

Kogu ülejäänud hoones on esimesel korrusel säilinud värvitud puitpõrandad, laudise laiusega kuni 22cm. Hilisemate remonttööde käigus on põrandad kaetud soome papiga, viimistluseks on kasutatud ka laudadele kihiti liimitud ning värvitud ajalehti, reliini ja linoleumi (foto 77). Hoone teise korruse põrandad on rajatud puittaladele ning viimistletud värvitud laudise või kilpparketiga, seejuures on laudis kitsas, keskmise laiusega ca 8cm. Põrandaaluse ruumi tuulutusavasid välismüürides näha ei ole. Kas laagid on sängitatud kuivale liivale või müüridele toetatud talastikule selgitab edasine konstruktsioonide avamine. Kelder hoonel puudub.

Põrandate seisukord on ruumiti väga erinev. Mõlemal korrusel esineb märgumiste ja veelekete tagajärjel laudise ning kilpparketi kõmmeldumist ja pundumist, esimesel korrusel põrandaaluse ruumi tuuldumise puudumise tõttu lokaalset laudade vetrumist, mädanikkahjustusi ja läbivajumist (fotod 77 kuni 80). Seisukord varieerub kogu hoones rahuldavast kuni avariiliseni.

Hoone 1. ja 2. korruse vahelagi on moodustatud tihedalt üksteise kõrvale paigaldatud kandiliseks tahutud puittaladest. Talad on keskmiselt 200x200mm ristlõikega ning paigutatud

hoone pikisuunas toetusega paest seintele. Teise korruse põrand on ehitatud kirjeldatud taladele risti rajatud abitalastikule.

Lagede viimistlus on ruumiti erinev, kasutatud on värvitud laudist, krohvitud roomatti, krohvitud punutud matti, viimistlus vineeri, soome pappi, puitkiud- ja puitlaastplaati.

Frontooni piirkonnas on pikaajaliste läbijooksude ja märgumise tõttu tekkinud mädaniku tulemusena ruumides 13, 14, 23, 27 vahelae talad sisse vajunud (fotod 81 kuni 85). Ruumis 17 on lae viimistluseks kasutatud puitkiudplaat üleskiilutud, nähtavad on märgumise ja läbivajumise jäljed (foto 86). Ruumis 21 on kogu lae ulatuses varisenud laest viimistluskrohvi kiht, paljastunud taladel on nähtavad niiskuskahjustused. Hoone lõunakülje räästatsoonis viitab spetsiifiline lõhn ning talade purunemispilt nii aktiivsele kui ka osalt lõppenud seenkahjustusele pruunmädaniku põhjustavate seente tegevusest. Seenkahjustused esinevad aktiivsete kolletena liigniiskuse piirkonnas. Frontooni piirkonnas on tuntav ja nähtav teise korruse põrandate kaldu vajumine. Tõenäoliselt küttekollete koormusest ning niiskusega pehmenenud puittaladest on vajumid nähtavad ka 2. korruse küttekollete piirkonnas. Mitmete ruumide lae servades on näha seente nahkjad kuivanud viljakehad (foto 97). Nähtavas kahjustuste piirkonnas on talade seisukord halb, suletud konstruktsioonis on võimalik hinnang anda peale avamist.

Teise korruse ja läbironitava pööningu vahelagi on moodustatud puittaladest, soojustatud räbu ja saepuru seguga. 2. korruse lagi on viimistletud värvitud puitkiudplaadi, vineeri ja soome papiga aluslaudisel.

Teise korruse ruumides on nähtavad ruumiti läbijooksude ning märgumise jäljed ning lagede viimistlusmaterjali kihtide läbivajumid.

3.7 Küttekolded ja korstnad

Hoone kütmine on lahendatud kogu hoones ulatuses mõlemal korrusel paiknevate ahjudega. Puuduva eksploatatsiooni tõttu ei ole hoonet köetud viimased 6 aastat, eravalduses olevaid ruume ca 4 aastat. Teise korruse ruumide kasutuselevõtuga on kogu hoones teostatud rohkelt ümberehitusi, s.h. lammutati ka ilmselt selleks ajaks enam mittekasutatust leidnud mantelkorstnate teise korruse osa. Võrreldes hoone tänast seisuga ja 1992 aasta plaane 1951 aasta inventariseerimise plaaniga on kõik küttekolded ümber ehitatud, seejuures on muutunud mahud ja asukohad. Uued ehitatud ahjud on peamiselt plekk-kestaga, silindrilise või kuubilise

vormiga. Ahjupotist on laotud mõned esimesel korrusel olevad ahjud, peamiselt aga 1. ja 2. korrusel olevad soemüürid (fotod 87 kuni 90). Vandalismi ja varguse tulemusena on mitmed praegused ahjud, pliidid ja soemüürid lõhutud (foto 91). Üldine seisukord on rahuldav, lokaalselt halb ja avariiline.

Hoonel on täna 9 korstnat, mis on pitsi kuju, kasutatud materjali ja viimistluse poolest erinevad (foto 92). Korstnate seisukord on üldiselt halb, lokaalselt väga halb. Korstnamütsid, rõhtsaid elemente ilmastiku mõjude eest kaitsvad veeplekid ning vertikaalosade kaitseplekid puuduvad. Punasest tellisest laotud korstnaosadel on näha niiskuse-, temperatuuri- ja külmakahjustused, vuukide tühjaks-pesu ning kivide lokaalne väljakukkumine. Silikaatkividest ja tsementkrohviga viimistletud korstnatel on lisaks eeltoodutele nähtavad pigi läbitungimisest tingitud esteetilised kahjustused.

3.8 Trepid ja astmeplaadid

Välitrepid ja välisuste ees olevad astmeplaadid on valatud betoonist. Hoone põhjaküljes on hoone esise tee asfalteerimise tulemusena astmeplaadid jäänud ümbritseva katendiga praktiliselt samasse pinda, lõunapoolses küljes on nad külmakergetest tingitult hoonest eemale kaldu vajunud, mõlemal juhul ei ole tagatud astmete funktsionaalsus (fotod 63 – 66).

Enne teise korruse kasutusele võttu ja ümberehitust pääses hoone pööningule lõunapoolsest küljest eraldi trepi kaudu. Peale kooli tarbeks teostatud ümberehitustöid on pääs teisele korrusele lahendatud sissepääsuga hoone põhjaküljel olevatest ustest abiruumide asemele rajatud trepihallide kaudu (1951.a. plaan - ruumid 64 ja 65 ning 75, 76 ja 77).

Puittreppidel, balustraadil ning käsipuudel on nähtavad tugevad kulumise jäljed, puudub osa balustraadi pulkadest, astmed on niiskuskahjustustega ja kulunud. Treppide üldine tehniline seisukord on halb (fotod 93, 94).

3.9 Tehnovõrgud ja kommunikatsioonid

Juhistiku amortiseerumise tõttu on elektrivarustus hoones muutud ohtlikuks ning see on välja lülitatud (fotod 95, 96). Piksekaitse on kasutuskõlbmatu. Veevarustus ja kanalisatsioon koos sanitaartechniliste sõlmedega on kasutuskõlbmatu. Ruumide ventilatsioon on toimunud

loomuliku ventilatsioonina õhuakende kaudu, pesuköögi osas ka sundväljatõmbena – tänaseks kasutuskõlbmatu.

3.10 Kokkuvõte peamistest kahjustustest

Hoone visuaalse vaatluse ning tehnilise seisukorra analüüsi tulemusena võib käesoleva hoone erinevad ulatuslikud kahjustused kokkuvõtvalt liigitada:

- püsiva ekspluatatsiooni ja järjepideva hoolduse puudumisest tingitaks
- vandalismist ning hoolimatusest tingitaks
- füüsilistest ning keemilistest ning bioloogilistest keskkonnamõjuritest tingitaks ja
- ehitustehnilistest ning konstruktsioonilistest vigadest tingitaks

Hoonetes ilmnevatest kahjustuste põhjustest on olulisemad:

- liigniiskus – tingituna:
 - tarindite ja detailide kaitse puudulikkusest otsese sademevee eest
 - puudevast vihmavee süsteemist
 - purunenud avatäidete kaudu hoonesse tungivast niiskusest
 - puudulikkust drenaazist ja vertikaalplaneerimisest
 - maapinna kapillaarniiskusest
 - ekspluatatsiooni puudumisel hoone rõskusest
- külmakahjustused
- deformatsioonid
- ebahühtlased vajumid
 - pinnase erosioonist
 - külmakergetest
- bioloogilised kahjustused
 - seened
 - hallitused
- terviku iseloomu mitteametavate ehitusmaterjalide kasutamine
 - erinev difusioonivõime
 - erinev niiskusmahtuvus

- puudulike konstruktiivsete lahenduste tõttu ebapiisav kaitse
 - vertikaalpindade kaitse külgnemisel kald- ja horisontaalosaladega
 - kaitseplekkide puudumine
 - põrandaaluse tuulutuse puudumine aluspinna märgumisel

Kahjustusi ning nende tekkepõhjuseid on vajalik käsitleda nende tiheda seotuse tõttu üheskoos. Enamasti on järgnev kahjustus põhjustatud eelmisest ning kahjustus ise mitme algpõhjuse koosmõju tulemus.

Hinnates hoones esinevaid ulatuslike kahjustusi ja nende iseloomu on avariilise seisukorra tinginud liigniiskus. Otsesest ning pöördumatust hävingust on valitsejamaja päästnud, küll suurte kahjustustega, kuid siiski säilinud katus.

4 ETTEPANEKUD HOONE KAHJUSTUSTEGA TEGELEMISEKS

Hoone tehnilist seisukorda arvestades on mõistlik taastamistööd viia läbi alljärgnevate etappidena neid sobivusel tehnoloogiliselt ühildades:

- hoone avariolukorrast välja toomine;
- kahjustuste põhjustuste kõrvaldamine, taastatavate detailide säilitamisega;
- kahjustuste tagajärgede kõrvaldamine koos konserveerimisega;
- hoone terviklik taastamine

4.1 Avariolukorra kõrvaldamine

Hoone avariolukorrast väljatoomiseks on vajalik teostada

- mädanike kahjustustega räästatsoonis sarika ja müüripärliini ühendussõlme tugevdused
- vahelae talade toestamine
- välismüüris olevate akende silluste toestamine
- konstruktsioonide avamine, hallituse- ja seenkahjustustega viimistluskihtide eemaldamine, hoone koristus ning kahjustunud materjali väljavedu ning utiliseerimine

Kahjustuste põhjuste kõrvaldamine peab lähtuma eesmärgist kaotada kahjustuse tagajärjeks vajalikud tegurid. Selleks on vaja luua kaitse tarindite otsese märgumise eest ning intensiivse tuulutuse tagamine hoonesse ja tarinditesse kogunenud niiskuse väljakuivamiseks.

Kahjustunud tarindite viimistluskihi eemaldus on olulise tähtsusega aluskonstruktsioonide kiireks kuivamiseks ning seene eoste leviku tõkestamiseks. Hoonest eemaldatud kahjustunud puit tuleb ära põletada, seejuures seda mitte kütteks kasutades. Lisaks eelnevale võimaldab konstruktsioonide avamine saada parema ülevaate hoone seisukorrast ja kandekonstruktsioonide tegelikust ehitusest ning täpsemini määrata vajalike tööde mahtu.

Konstruktsiooniliste vigade parandamisel ning koristustöödel arvestada ohutusnõudeid ja toetada eelnevalt ohtlikud ning määramatus seisukorras konstruktsioonid.

4.2 Tegevuskava edasiste kahjustuste aeglustamiseks

4.2.1 Katus, räästad

Puhastada katus igasugusest orgaanilisest ladestusest – sammal, puulehed, taimed. Korrastada katusekate ja hari, selleks asendada purunenud ja puuduvad katteplaadid ning paigaldada harjalauad või plekid. Taastada vihmaveesüsteem – ripprennid ja allaviigu torustik. Korrastada viilkatuse servalauad ning rõhtsate räästakarniiside katted. Vertikaal- ja horisontaal- või kaldosade kokkupuutel ning katusekattest läbiviikudel kasutada tarindite niiskumise kaitseks ehitustehnilisi abinõusid nt. paigaldada piisava ülespöördega kattekihid. Kontrollida katuse tugistiku kõikide sõlmede liitühendusi, vajadusel teostada tugevdustööd, kahjustunud puitdetailide puhul ristlõigete tugevdamine või proteesimine. Katuse korrastamine ilma praeguse katusekatte mitteväljavahetamisel lähiaastatel omab vaid ajutist mõju. Katusekate on soovitatav vahetada koos kaasaja nõuetele vastava tervikliku katustarindi lahendamisega.

4.2.2 Avatäited

Välise avatäidete puhul teostada akende klaasimine või avade täielik ajutine katmine. Olemasolevad aknaplekid tuleb korrastada võimaldamaks vee eemalejuhtimist ning aknaaluse tsooni kaitset sademete eest. Sisemiste avatäidete puhul avada võimalusel kõik ukсед ning tagada ruumide õhuvahetus ja ventilatsioon. Kaitse eesmärgil on soovitatav terviklikumalt säilinud siseuks koos hingedega (fotod 67, 74) eemaldada ja säilitada paremates hoiutingimustes.

4.2.3 Vundament ja sokkel

Soklitsooni ja vundamendi korrastamisel on otstarbekas kolm vajalikku tööd omavahel ühendada: korrastada müüritis, teostada vundamendi “hüdroisolatsioon” ja teostada vertikaalplaneering või drenaaž sademevee hoonest võimalikult eemale juhtimiseks.

Hoone soklitsooni pinnas kogu hoone ümbruses lõikudena välja kaevata. Vundamendi osades, mis on korras (s.t. osad, mis ei vaja uuesti ladumist), tuleb kivide vahelised vuugid pinnasest puhastada ja täita ning tasandada mördiga. Kohtades, kus müüritis on purunenud või vajunud on vajalik tervena säilinud müüritis üles kiiluda, tühimikud täis laduda. Äärmiselt soovitatav

on kasutada analoogset kivimaterjali ja vuukide täiteks lubimörti, millele on lisatud ilmastiku kindluse tõstmiseks vähesel määral tsementi (ca 10% kuivast sideaine massist). Selliselt korrastatud aluspinna katmine tõrva või bituumenmassiga kaitseb vundamenti küll väljast tuleva niiskuse eest, kuid ei võimalda niiskuse difusiooni seest väljapoole. Eelnevast tulenevalt on soovitatav rajada hoone perimeetrile maa-alune drenaaži torustik ning teostada tagasitäide niiskust dreniva killustiku või kruusaga. Vajadusel paigaldada vundamendile lisakaitseks vundamendikate (nt. Lektar "Delta MS").

Sademevee hoonest eemale juhtimiseks peaks hoone ümber valama sillutisriba või paigaldama maa-alusesse osasse geo-membraani. Sõltuvalt pinnavee tasemest ning maapinna külmumispiirist on soovitatav hoone ümber paigaldada ka maapinnas olev horisontaalne soojustus. Hoone esiküljel olev juurepääsu tee katend on vajalik uuendada, tagades vertikaalplaneerimisega sademevee juhtimise hoonest eemale.

4.2.4 Põrandad ja vahelaed

Hoone esimese korruse puitpõrandate kahjustused on otseselt seotud hoonealuse ja vahetu ümbruse maapinna niiskusolukorrast, seetõttu on oluline tagada põrandaaluse ruumi kiire kuivamine ja pidev intensiivne tuuldumine kevadest sügiseni. Tuulutusavade puudumise tõttu on kahjustustega põrand mõistlik avada mädanenud ja kõmmeldunud seisukorra tõttu taastamist mittevõimaldava laudise kohalt. See võimaldab hinnata nii aluskonstruktsiooni seisukorda kui tagada niiskuse aurustumise. Eelkirjeldatud tegevuse oluline eeldus on põranda alt tuleva niiskuse hoonest välja ventileerimine.

Vahelaet talastiku osas on vajalik sissevajunud talade koristuse järgselt toetada varisemisohus olevad talad, avada niiskuskahjustustega ning läbijooksus kohtadega viimistluskihid ning tagada tarindite tuulutus ja niiskuse kiire väljakuivamine.

4.2.5 Seenkahjustused

Visuaalse vaatluse käigus hoone mitmete ruumide lae servades ning sein ja põranda nurkades nähtud seente nahkjad kuivanud viljakehad, hoone lõunakülje räästa tsoonis spetsiifiline lõhn ning sissevajunud vahelaetalade purunemispilt viitab nii aktiivsele, kui ka lõppenud seenkahjustusele. Kuna töö autor aktiivset seene viljakeha ei tuvastanud, siis ei saa

kindlasti väita, et vaatluse käigus nähtuga hoone seenkahjustused piirduvad ning seetõttu on vajalik avada kõik seenkahjustuse kahtlustusega kohad.

Iga konkreetne mädaniku põhjustav seen vajab oma aktiivseks kasvuks ja arenguks teatud vahemikku jäävat temperatuuri ja substraadi niiskussisaldust.

Seenkahjustust saab identifitseerida, kui on olemas:

- väljaarenenud viljakeha
- pinnaniidistik või
- puidutükk viljakehaga.

Läbi proovikeha analüüsi on võimalik teada saada nii seene liik, tema kasvuks vajalikud tingimused, kui ka vastuabinõud kasvu ja arengut mittesoodustavate tegurite loomiseks ning kemikaalide kasutamiseks. Sellest tulenevalt täpsema tegevuskava väljakujundamiseks soovitav TTÜ Materjaliuuringute Keskuses teostada seenkahjustuse uuring.

4.3 Hoone edasine taastamine

Hoone edasisel taastamisel tuleb eelkõige silmas pidada arhitektuur-ajaloolist väärtust ning mõisaansambli terviklikkust. Äärmiselt soovitav on hoone taastada ajaloolise välisilmega, ühtses kujunduse stiilis.

Taastamise jaoks on vajalik koostada täpsed muinsuskaitse eritingimused, eritingimuste põhjal vähemalt põhiprojekti staadiumis ehitusprojekt.

Ehkki taastamisel tuleb arvestada hoone edasist funktsiooni ning sellest tulenevalt tehnilisi nõudmisi peaks taastamine lähtuma säästvast põhimõttest – säilitada ja taastada kõik mis võimalik ning asendada vajalik.

KOKKUVÕTE

Valitsejamaja näol on tegemist ajaloolise, mõisa ning kooli tegevuse korralduses olulist rolli etendanud hoonega. Valitsejamaja peamine väärtus seisneb tema suhteliselt autentses säilivuses ka peale korduvaid ümberehitusi ning funktsiooni muutust. Hoone on arhitektuurimälestisena muinsuskaitse all, kuid lisaks kaitsele vajab valitsejamaja säilimine selle tänast tehnilist seisukorda arvestades kohest sekkumist aktiivse tegevuse näol.

Pealiskaudsel vaatlusel jätab hoone välisilme rahuldava ja ehk kohati halva mulje ning esmalt jäävad silma vaid esteetilised probleemid nagu seintelt mahapudenev krohv ja esimesel korrusel purustatud aknaklaasid.

Töös kirjeldatud hooneosade tehnilise seisukorra kokkuvõttena hindab töö autor hoone olukorda üldiselt halvaks, väga halvaks ja kohati avariiliseks. Kahjustuste ulatust ja iseloomu arvestades ning kaitsemeetmete kohesel mitterakendamisel kujuneb lagunemisprotsess pöördumatult hävitavaks.

Hoone peamised kahjustused on tingitud:

- püsiva ekspluatatsiooni ja järjepideva hoolduse puudumisest
- vandalismist ning hoolimatusest
- füüsilistest ning keemilistest ning bioloogilistest keskkonnamõjuritest
- ehitustehnilistest ning konstruktsioonilistest vigadest

Käesolevas töös väljapakutud tegevuskava hoonega tegelemiseks näeb ette esmalt avariiolukorra kõrvaldamise, misjärel on võimalik läbi kahjustuste põhjuste kõrvaldamise kaotada nende edasiseks arenguks vajalikud tegurid.

Hoone säilimise seisukohast on kõige olulisem takistada niiskuse juurdepääs hoone tarinditesse ja tagada läbi intensiivse tuuldumise hoonesse ja tarinditesse kogunenud niiskuse väljakuivamine.

Suurim märgumine toimub sademeveest, seetõttu on kõige olulisem hoone katuse veekindluse taastamine. Praeguse katuse korrastamine on ajutine lahendus, soovitatav on katusekatte vahetus koos katusetarindi terviklahendusega. Hoone siseruumide märgumise kaitseks on vajalik välispiirides asuvad avatäited klaasida või ajutiselt sulgeda.

Maapinnast tuleva niiskuse mõju vähendamiseks tuleb korrastada hoone sokli- ja vundamentitsoon koos drenaaži ja vertikaalplaneerimise terviklahendusega.

Hoones leiduvate seenkahjustustega tegelemiseks on vastuabinõu tarbeks vajalik tuvastada seene liik, selleks on vajalik läbi viia täpsem proovikehade analüüs.

Kahjustuste jaoks vajalike tegurite etapiviisilisel kõrvaldamisel on hoone edasise lagunemise kiirust võimalik oluliselt vähendada.

Valitsejamaja tänane konserveerimine võimaldab hoonele kasutusfunktsiooni leidmisel anda “uue elu”, samas hävimisel ei kaoks vaid hoone – märkimisväärselt suurt kahju kannaks kogu mõisaansambel.

KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKMATERJALID

Arhiivi- ja publitseeritud allikad

- Raikküla elamukooperatiiv, elamu inventariseerimise joonised (väike-ettevõtte “Rapla Kinnisvarad”1992) - Rahvusarhiiv, Lääne-Viru maa-arhiiv, AIS: HAMA.532RP.3.8704
- Raikküla mõisahoonete inventariseerimine – Muinsuskaitseameti arhiiv, Ü970
- Raikküla mõis. Ajalooline õiend (M.Männisalu), Riigiarhiiv, AIS: ERA.T-76.1.1267
- MTÜ Raikküla mõis, “25 mõisa Raplamaalt”, Tallinna Raamatutrükikoda 2005
- A.Kruusimägi, A.Paidla, “Siin- ja sealpool maanteed, Rapla rajoon”, Eesti Raamat 1974

Käsikirjad

- I.Rahkema, “Raikküla mõis”(1996), lk.8, käsikirja asukoht: Milvi Kipper, Raikküla kooli ajalooõpetaja

Internet

- MTÜ Alt-Livland, “Raikküla mõis”, <http://www.mois.ee/harju/raikkyla.shtml> , 10.05.09
- MTÜ Eesti Mõisade Ühendus, “Raikküla – raamaturahva mõis”, http://www.manor.ee/?id=956&manor_id=25, 10.05.09
- Maa-amet, kaardiserver (X-GIS), http://www.maaamet.ee/index.php?lang_id=1&page_id=1&menu_id=1, 10.05.09
- Kultuurimälestiste riiklik register, “Raikküla mõisa valitsejamaja”, http://register.muinas.ee/pdetail01.asp?mo_id=15308, 10.05.09

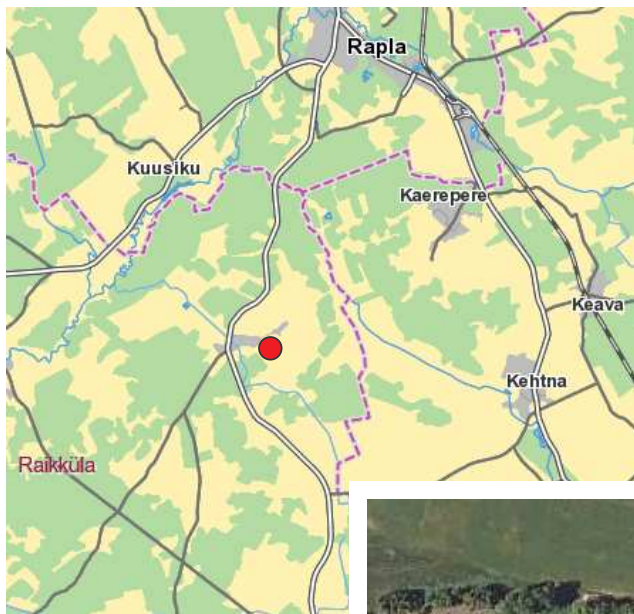
Teatmeteosed

- M.Kilk, “Väike ehitusleksikon”, Tallinn “Valgus” 1987

Intervjuud

- Karmel Jõesoo – Raikküla mõisa peahoone ja ait-kuivati omanik
- Milvi Kipper – Raikküla kooli ajalooõpetaja

LISA 1 Asukoha skeem



Joonis 1: Asukoha skeem (allikas: Maa-ameti kaardirakendus X-GIS)

Uuringualune objekt asub Raikküla mõisakompleksis – Raikküla külas, Raikküla vallas, Raplemaal. Juurdepääs on tagatud Rapla-Järvakandi (Rapla-Kergu) maanteelt ca 600 meetri pikkuse sirge allee kaudu.

LISA 2 Krundiplaan



Joonis 1: Väljakujunenud maakasutus (allikas: Maa-ameti kaardirakendus X-GIS)

Raikküla mõisa valitsejamaja on hoonena arvel ehisregistris (ER nr. 109021839), samas ei ole hoonealusel maal moodustatud katastriüksust ning väljakujunenud maakasutus on tekkinud tänu külgnevate katastriüksuste moodustamisega (Raikküla Kool 65402:001:0076 ja Raikküla mõisa peahoone 65402:001:0820).

LISA 3 Esimese korruse ruumide funktsiooni võrdlustabel

Nr.	Ruum (1951)	Nr.	Ruum (1992)
58	Esik	1	Koda
59	Köök - tuba	3	Pesukuiivatusruum
60	Köök - tuba	2	Triikimisruum
-	Pesuköök	4	Pesuköök
61	Köök - tuba	6	Ladu
		7	Ladu
		8	Esik
62	Isolaator	5	Ladu
63	Ambulants	9	Ladu
64	Vahekoda	10	Trepikoda
65	Panipaik		
66	Elutuba	11	Ladu
		12	Ladu
67	Köök	13	Ladu
		14	Ladu
68	Magamisruum	16	Ladu
		17	Ladu
-	* Pääs teisele korrusele	18	Ladu
69	Magamisruum	15	Ladu
69A	WC	-	-
70	Panipaik	20	Ladu
		22	Ladu
71	Elutuba	21	Ladu
		23	Ladu
-	* Esik	24	Koda
72	Töötuba	27	Õppeklass
73	Elutuba	19	Ladu
74	Köök	25	Köök-tuba
		26	Esik
-	* Esik	28	Üld WC
75	Sahver	29	Trepikoda
76	Sahver		
77	Sahver		
78	Elutuba	30	Tuba
79	Töötuba	31	Esik
		32	Köök
80	Klassiruum	33	Tuba
		35	Köök
81	Klassiruum	34	Tuba
		39	Ladu
82	Esik	36	Esik
		37	Sahver
		38	WC
		40	Koda

Märkused:

Tabeli koostamisel on aluseks võetud 10.07.1951 ja 28.05.1992 plaanistatud ruumide invent. eksplikatsiooni tabelid. Tärniga (*) tähistatud ruumidel oli eeldatavalt kirjeldatud funktsioon.

LISA 4 Töös käsitletud fotomaterjal

LISA 4.1 Fotode nimestik

Nr.	Nimi / selgitus	Asukoht
1.	Vaade hoonele loodest	Väline
2.	Vaade hoonele kirdest	Väline
3.	Vaade hoonele kagust	Väline
4.	Vaade hoonele edelast	Väline
5.	Valitsejamaja tagantvaade 1974	Väline
6.	Endine pesuruum, praegune kooli laoruum. Vahelagi ja põrand betoonist	1k. 4
7.	Koridori vaade	2k. 8
8.	Hoone tulemüür, vaade põhjapoolsest küljest	Väline
9.	Vaade koridorile	2k. 34
10.	Vaade koridorile	2k. 34
11.	Vaade koridorile	2k. 35
12.	Vaade koridorile	2k. 35
13.	Katuse tugistiku vahele ehitatud panipaigad ja räästa alused kapid	2k. 33
14.	Sama. Tugistiku postil ja talal olevad markeeringud	2k. 33
15.	Sokkel. Vaade läänepoolsest küljest	Väline
16.	Sokkel ja vertikaalplaneerimine hoone põhjaküljel	Väline
17.	Sokkel ja vertikaalplaneerimine hoone põhjaküljel	Väline
18.	Asfaltkatendis olevad vajumid hoone põhjaküljel	Väline
19.	Sokkel ja vertikaalplaneerimine hoone lõunaküljel	Väline
20.	Sokkel ja vertikaalplaneerimine hoone lõunaküljel	Väline
21.	Sokli kahjustused idaküljel	Väline
22.	Sokli kahjustused lõunaküljel	Väline
23.	Räästakarniisi kahjustused lõunaküljel	Väline
24.	TEP-plaadi niiskuse ja külma kahjustused lõunaküljel	Väline
25.	Välismüüri kahjustused põhjaküljel	Väline
26.	Välismüüri kahjustused lõunaküljel	Väline
27.	Välismüüri kahjustused lõunaküljel	Väline
28.	Välismüüri kahjustused põhjaküljel	Väline
29.	Välismüüri kahjustused põhjaküljel	Väline
30.	Välismüüri kahjustused põhjaküljel	Väline
31.	Välismüüri kahjustused põhjaküljel	Väline
32.	Välismüüri kahjustused lõunaküljel	Väline
33.	Niiskuse ja hallituse kahjustused keskfrontooni akna ümbruses	2k. 14
34.	Niiskuse ja hallituse kahjustused kooli inventari ruumi ukse paledel	1k. 3
35.	Niiskuse ja hallituse kahjustused puitkarkass seinal	2k. 35
36.	Niiskusest põhjustatud viimistluskatte kahjustused	2k. 5
37.	Niiskuse ja läbijooksu kahjustused	2k. 35
38.	Niiskuse ja läbijooksu kahjustused	2k. 35
39.	Niiskuse ja läbijooksu kahjustused	2k. 9
40.	Soolade kahjustused	1k. 4
41.	Katuse vaade keskfrontooni kohalt	Väline
42.	Katuse ülekattega kaldlaudis	2k. 34
43.	Katuse kandekonstruktsioon pööningul	Pööning
44.	Katusekatte ja detailide kahjustused	Väline
45.	Servalaudade ja räästakarniisi kahjustused	Väline

46.	Puuduv vihmaveesüsteem ja harjalaua kahjustused	Väline
47.	Puudulik katusekate ja servalaud, tekkinud räästakarniisi kahjustus	Väline
48.	Katuse vaade põhjaküljelt	Väline
49.	Frontooni “ummistunud” neel	Väline
50.	Seina vertikaalpinna kahjustused pritsmetest	Väline
51.	Pikaajalisest mürgumisest põhjustatud kaldlaudise kahjustused	Pööning
52.	Laudise ja korstna kahjustused	Pööning
52.	Müürivöö kahjustused läbijooksude tulemusena	1k. 14
54.	Müürivöö kahjustused läbijooksude tulemusena	1k. 14
55.	Vahelae räästasõlme kahjustused	2k. 34
56.	Lõppenud pruunmädaniku kahjustus	1k. 14
57.	Lastekodu laste käsitöötund – taustal teopoiste ruumide suured aknad	Väline
58.	Vaade hoone läänetiiva suurtele akendele hoone põhjaküljel	Väline
59.	Vaade hoone idatiiva põhjakülje akendele. A-1, A-2, A-3	Väline
60.	Üks vanimaid säilinud aknaid hoone lõunaküljel, A-18	Väline
61.	Akende kahjustused hoone lõunaküljel, A-19	Väline
62.	Akende kahjustused hoone põhjaküljel, A-5	Väline
63.	Vanim terviklikumalt säilinud välisuks, VU-4	Väline
64.	Vanim osaliselt säilinud välisuks, VU-1	Väline
65.	Välisukse kahjustused, VU-1	Väline
66.	Välisukse kahjustused, VU-9	Väline
67.	Vanim säilinud siseuks	1k. 20
68.	Vanim säilinud ukseliistu profiil	1k. 15
69.	Vanimad aknaaagid, A-18	1k. 25
70.	Vanimad aknahinged ja nurgikud, A-3	Väline
71.	Vanimad aknahinged ja nurgikud, A-3	Väline
72.	Vanimad aknahinged ja nurgikud, A-18	Väline
73.	Vanemad aknahinged, A-19	Väline
74.	Vanim siseukse hing	1k. 20
75.	Vanemad siseuste hinged	1k. 24
76.	Vaade kojale, betoonpõrandad	1k. 10
77.	Ajalehtede ja värviga viimistletud põrand	1k. 15
78.	Põrandalaudise niiskuskahjustus	1k. 17
79.	Põranda ja seina alaosa kahjustused	1k. 23
80.	Veelekked kahjustus põrandalaudisel	1k. 32
81.	Vahelae varing	1k. 13
82.	Vahelae varing	1k. 27
83.	Vahelae varing	1k. 14
84.	Vahelae varing	1k. 23
85.	Vahelae varing	1k. 27
86.	Vahelae niiskuskahjustused ja vajum	1k. 17
87.	Eeldatavalt vanim säilinud ahi	1k. 16
88.	Säilinud pottahi	1k. 14
89.	Säilinud plekkahi	2k. 30
90.	Säilinud köögipliit, soemuür	2k. 14
91.	Vandalismi kahjustustega pliit	1k. 32
92.	Hoone korstnad, vaade lõunaküljest	Väline
93.	Hoone sisetrepp, pääs 2. korrusele	1k. 10
94.	Hoone sisetrepp, pääs 2. korrusele	1k. 29
95.	Amortiseerunud elektrisüsteem	2k.
96.	Amortiseerunud elektrisüsteem	2k.
97.	Seenkahjustuse hääbunud viljakeha	1k. 22
98.	Kelgutajad valitsejamaja pesuköögi ees	Väline

LISA 4.2 Valimik objekti olukorda kirjeldavatest fotodest



Foto 1



Foto 2



Foto 3



Foto 4



Foto 5



Foto 6



Foto 7



Foto 8



Foto 9



Foto 10



Foto 11



Foto 12



Foto 13



Foto 14



Foto 15



Foto 16



Foto 17



Foto 18



Foto 19



Foto 20



Foto 21



Foto 22



Foto 23



Foto 24



Foto 25



Foto 26



Foto 27



Foto 28



Foto 29



Foto 30



Foto 31



Foto 32



Foto 33



Foto 34



Foto 35



Foto 36



Foto 37



Foto 38



Foto 39



Foto 40



Foto 41



Foto 42



Foto 43



Foto 44



Foto 45



Foto 46



Foto 47



Foto 48



Foto 49



Foto 50



Foto 51



Foto 52



Foto 53



Foto 54



Foto 55



Foto 56



Foto 57



Foto 58



Foto 59



Foto 60



Foto 61



Foto 62



Foto 63



Foto 64



Foto 65



Foto 66



Foto 67



Foto 68



Foto 69



Foto 70



Foto 71



Foto 72



Foto 73



Foto 74



Foto 75



Foto 76



Foto 77



Foto 78



Foto 79



Foto 80



Foto 81



Foto 82



Foto 83



Foto 84



Foto 85



Foto 86



Foto 87



Foto 88



Foto 89



Foto 90



Foto 91



Foto 92



Foto 93



Foto 94



Foto 95



Foto 96



Foto 97



Foto 98

Fotod on tehtud töö autori poolt hoone tehnilise seisukorra hindamisel visuaalse vaatluse käigus perioodil 18.04.2009 kuni 05.05.2009.

Foto 5 pärineb Ranniku erakogust

Foto 57 pärineb Karmel Jõesoo kogust (tehtud 1920ndate lõpus, enne õpetaja E.Naava lahkumist ja Ella Rahkema asemele tulekut).

Foto 98 pärineb Karmel Jõesoo kogust (autoriks on Jüri Zolotarjev, kes õppis Raikküla eris-
internaatkoolis 1968-1970 aastatel ja hobikorras tegeles fotograafia).

LISA 4.3 Fotode numeratsiooni ja vaatenurkade skeemid

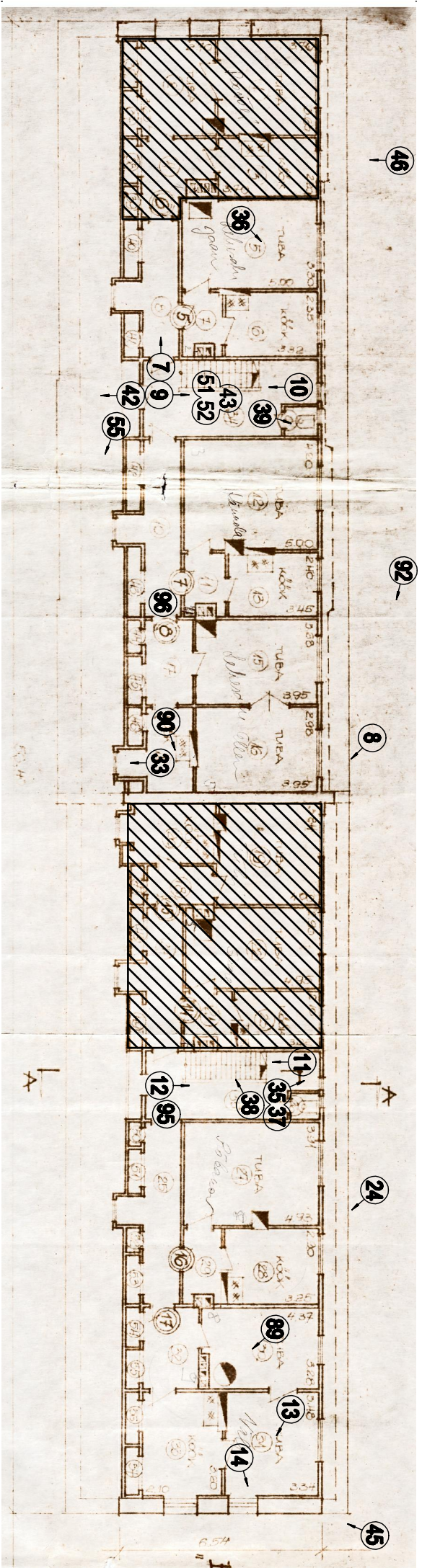
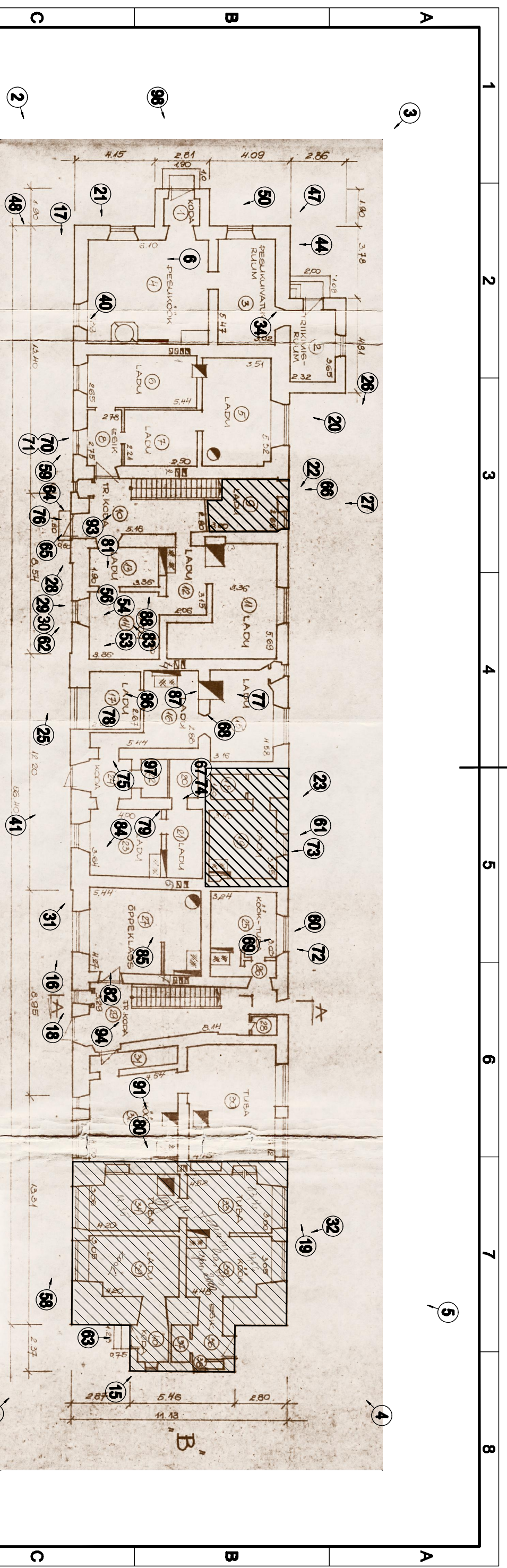
Vaata lisatud fail **Lisa 4.3. – Raikküla fotonurgad.pdf**

LISA 5 1951. aasta inventriseerimise joonised

Vaata lisatud fail **Lisa 5 – Raikküla 1951.pdf**

LISA 6 1992. aasta inventriseerimise joonised

Vaata lisatud fail **Lisa 6 – Raikküla 1992.pdf**



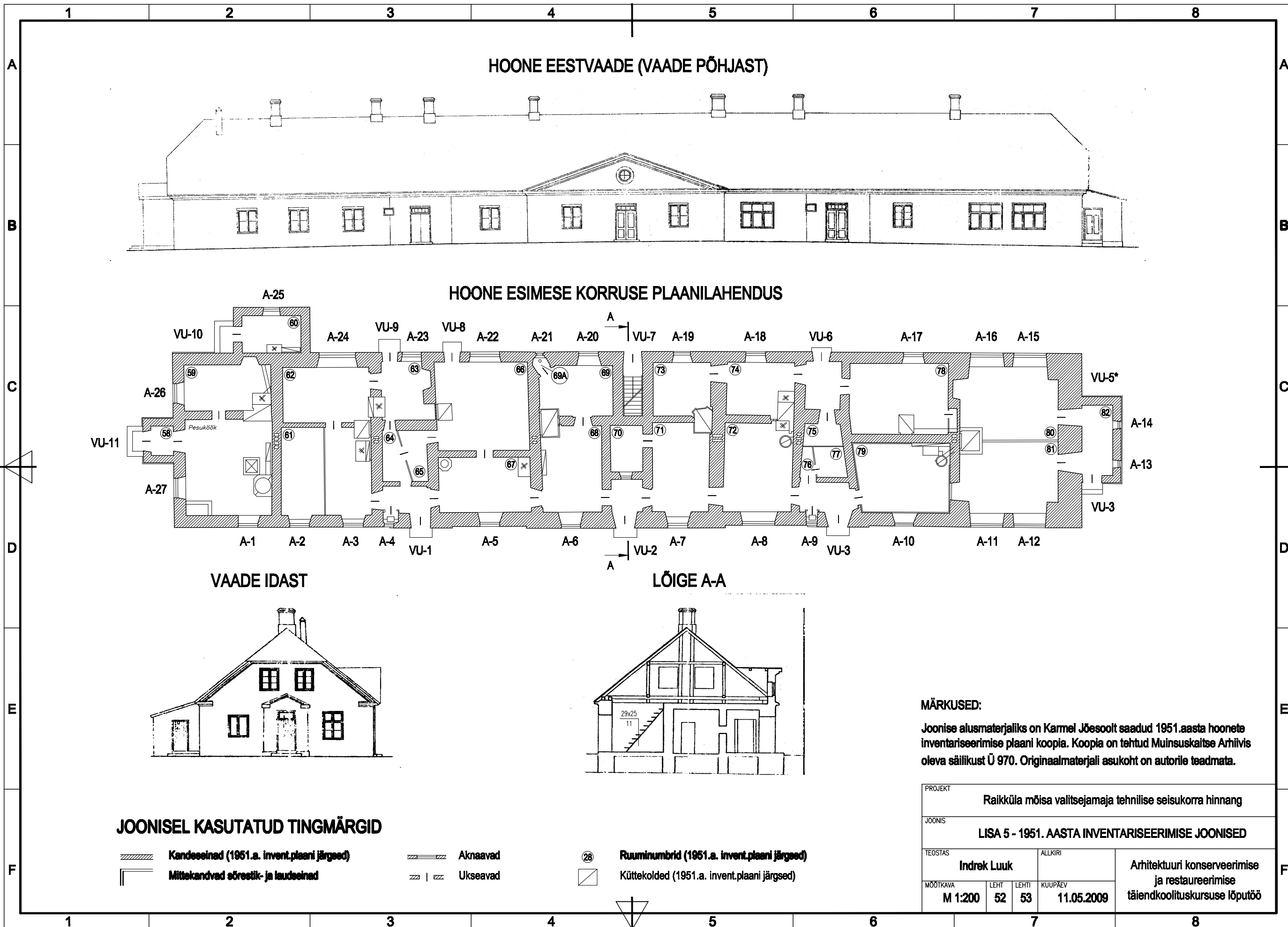
MÄRKUSED:

Joonise alusmaterjaliks on Raikküla koolist pärinevad 1992.aasta inventariseerimise plaanide koopiad. Inventariseerimise originaalmaterjalid on hoiul rahvusarhiivi Lääne-Viru Maa-arhiivis (säilikk. HAMMA.532RP.3.8704)

JOONISEL KASUTATUD TINGIMÄRGID

- 8 Foto number ja vaatesuund
- Ligipääsu mitteväimaldavad suletud ruumid

PROJEKT		Raikküla mõisa vallisejamaja tehnilise seisukorra hinnang	
JOONIS		LISA 4.3 - FOTODE NUMERATSIOONI JA VAATENURGA SKHEEMID	
TEOSTAS	Indrek Luuk	ALLKIRI	
MOOTAKAIA	M 1:200	LEHT	51
		LEHT	53
			11.05.2009
		Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituskursuse lõputöö	



HOONE EESTVADE (VADE PÕHJAST)

HOONE ESIMISE KORRUSE PLAANILAHENDUS

VADE IDAST

LÕIGE A-A

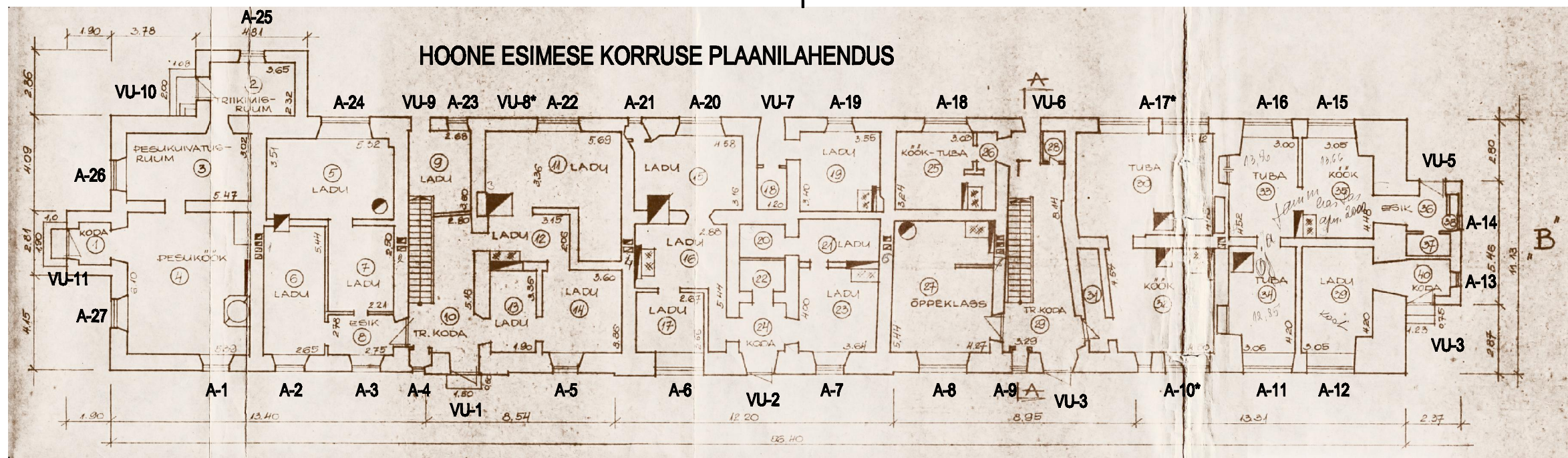
JOONISEL KASUTATUD TINGMÄRGID

- Kandeseinad (1951.a. invent.plaani järgsed)
- Aknaavad
- Ruuminumbriid (1951.a. invent.plaani järgsed)
- Mittekandvad sõrestik- ja laudseinad
- Ukseavad
- Küttekolded (1951.a. invent.plaani järgsed)

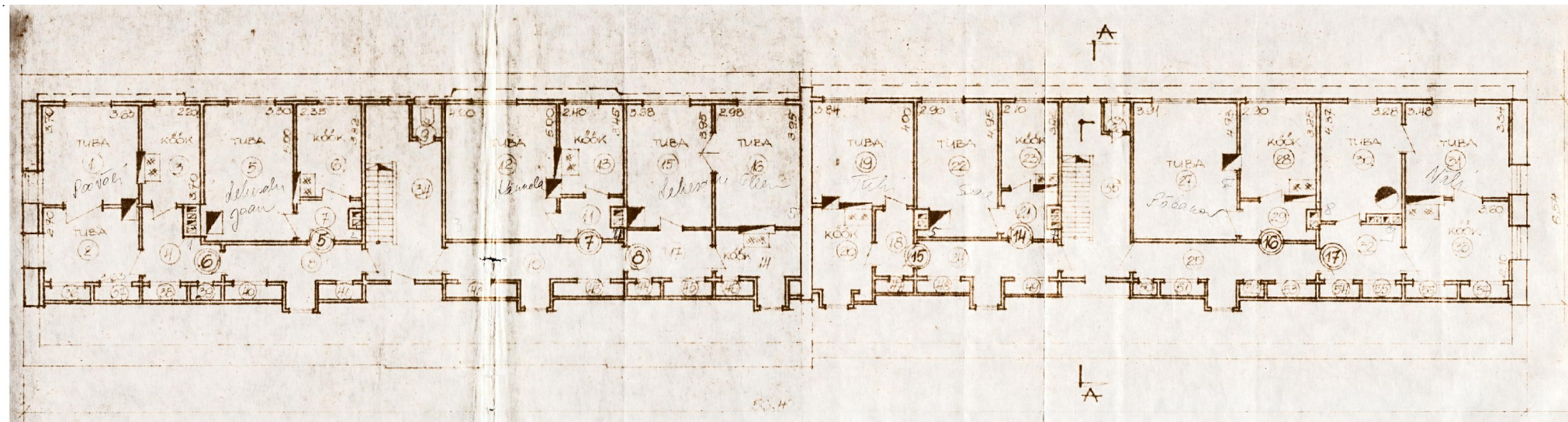
MÄRKUSED:

Joonise alusmaterjaliks on Karmel Jõesoolt saadud 1951.aasta hoonete inventariseerimise plaani koopia. Kooopia on tehtud Muinsuskaitse Arhiivis oleva säilikut Ü 970. Originaalmaterjali asukoht on autorile teadmata.

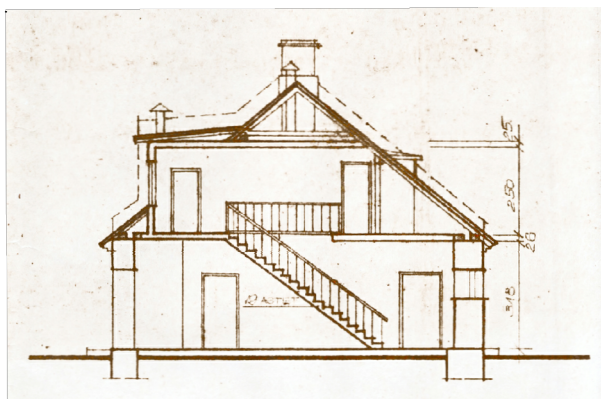
PROJEKT				Raikküla mõisa valitsejamaja tehnilise seisukorra hinnang			
JOONIS				LISA 5 - 1951. AASTA INVENTARISEERIMISE JOONISED			
TEOSTAS		Indrek Luuk		ALLKIRI		Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituskursuse lõputöö	
MÕÖTKAVA	LEHT	LEHTI	KUUPÄEV				
M 1:200	52	53	11.05.2009				



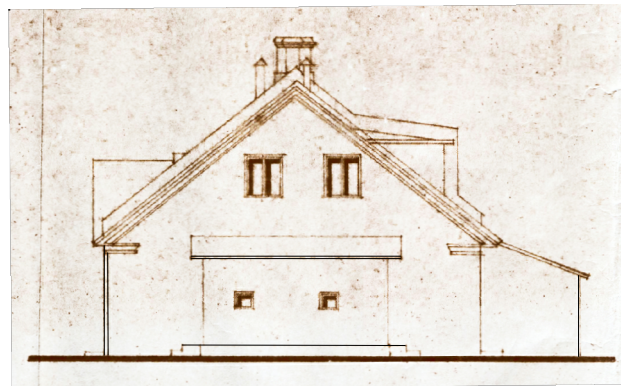
HOONE TEISE KORRUSE PLAANILAHENDUS



LÕIGE A-A



VAADE LÄÄNEST



MÄRKUSED:

Joonise alusmaterjaliks on Raikküla koolist pärinevad 1992.aasta inventariseerimise plaanide koopiad. Inventariseerimise originaalmaterjalid on hoiul rahvusarhiivi Lääne-Viru Maa-arhiivis (säilik HAMA.532RP.3.8704)

PROJEKT		Raikküla mõisa valitsejamaja tehnilise seisukorra hinnang	
JOONIS			
LISA 6 - 1951. AASTA INVENTARISEERIMISE JOONISED			
TEOSTAS		ALLKIRI	
Indrek Luuk		Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituskursuse lõputöö	
MÖÖTKAVA	LEHT	LEHTI	KUUPÄEV
M 1:200	53	53	11.05.2009